

ЖУНАЙ МАВЛЯНОВДУН «ЭНЕ» ПОВЕСТИНДЕГИ АДАМ ТАГДЫРЫ

Жазуучу Жунай Мавлянов чебер калемгер катары элибизге кеңири таанымал. Окурмандарыбызга маалым болгондой жазуучунун негизги темалары адам, адам тагдыры, согуш, согуштан кийинки карапайым адамдардын турмушу.

«Ачык асман», «Бийиктик», «Эне», «Чагылган», «Бекиш сага эмне болду» жана ушул сыяктуу чакан чыгармалары Жунай Мавляновго ийгилик алып келген. Бул чыгармалар жазуучулук чеберчилигин, деңгээлин даана көрсөтүп турат. Ошондуктан, ушул чыгармалардын ичинен «Эне» повесттине токтолуп кетүүнү чечтим.

Повестте малчы үйбүлөнү, алардын Керимбү аттуу кызынын тагдырын баяндаган. Ошону менен бирге кыргыз жаштарынын таалим-тарбиясын, келечекке болгон көзкараштарын, кулк-мүнөзүн Керимбүнүн образы аркылуу чагылдырган.

Окуя ата-эненин жалгыз перзенти Керимбүнүн жайлоодон музоо жетелеп, жакага келе жатканы менен башталат. Керимбү он төрт-он беш жаштагы жетинчи классты жаңы бүткөн тестиер, бир үйдүн эрке кызы. Атасы жакада эгин чаптыруу менен алек болуп, жайлоого барган бирөөнөн «музоону берип жиберсин, базарга сатканга» - деп айтырып жиберет. Кайра жакага кеткенге эч ким жок болгондуктан энеси Керимбүнү аттантат.

Эне кургур ошол күнү кызын жаманчылыкка туш болоорун сезбейт. Жакага аттанган кыз музоосун жетелеп учу-кыйыры жок жолдо балалык сезим менен коркконун билдирбей келе берет. Ал эми тоо башында мал карап жүргөн «кара мурут жигит» музоо жетелеп келе жаткан кызды көрүп, түшүп келет. Керимбү баоо сезиминде мындан ары коркпой кетээрин ойлоп сүйүнөт. «Кара мурут жигит» кызды жакага жеткирип коймок болуп таанышат, жакшы киши болуп көрүнөт. Бирок тилекке каршы жигит кызды жарым жолдон коркутуу менен өзүнүн арам оюн ишке ашырат. Кызды айыл четине түн жарымында жеткирип келип, ата-энеси ага куда түшүп келээрин, бир айдан кийин кызга үйлөнө тургандыгын айтып жөнөп кетет. Ошентип, эки баласы, аялы бар жигит кайтып келбейт. Ушул жерден көрүнүп тургандай, айрым адамдардын наадандыктарынан, бузукулуктарынан башка адамдардын багы байланып, өмүр бою бактысыз болуп калат. Тагдырга балта чапкан мындай адамдардын образын повестте аты айтылбаган «кара мурут жигит» аркылуу берген.

Повести кызыгып окуп отуруп, Керимбүнүн кийинки тагдыры да адам кейитээрлик болгонун көрөбүз. Ата-энеси дүйнөдөн көзү өтүп кетип, анысы аз келгенсип өзүнөн өзү корунуп жүрүп турмушка чыкпай калган Керимбү ээн тамда жалгыз калат. Саамайларын ак аралап, элүү жашка таяп калган кезде эшик алдынан бала таап алган Керимбү эми багы ачылды го деген ойго келесин. Аттиң, бул бакытка көлөкө түшүргөн дагы бир тагдыр көз алдыбызга тартылат. Баласына мээримин төгүп бапыранган курган эне баласынын өз энеси бир мектепте чогу иштешкен коллегасы Сайрагүл экенин билбейт. Биринчи сүйүүсүнөн жаңылып калган, эки-үч күйөөгө чыгып бак айтпаган же балалуу боло албаган Сайрагүл баласын сыртынан багып, зар болуп жүрөт. Керимбүгө жардам беримиш болуп жүрүп, баласынын жакшылыктарына күбөө болот. Пенделик менен Керимбүнүн өлүмүн кудайдан тилейт, Белекти өзү алгысы келет. Белек колукту алып келгенде баккан энеси да, өз энеси да кучак жайып чогуу тозушат.

Жунай Мавлянов чебер калемгер гана болбостон, чыгаан педагог жана кылдат психолог экенин окурман журту жакшы билет. Муну повесттеги адам мүнөздөрүн ачып берип, турмуштун оош-кыйыштарынын адам психологиясына тийгизген таасирин таасын көрсөтүп беришинен дагы бир жолу көрөбүз. Чырмалышкан адам тагдырларынын кесилишинде качан болбосун бир окуя же пикир келишпестик жатат. Бул турмуш чындыгы чыгармада Керимбүнүн багып алган баласы Белектин бакма бала экенин болгондо да окуткан агайынан угушу. Окуя тамыры тереңде жатат да, кандайдыр бир

кырдаалда ачыкка чыга түшөт. Белектин өз энеси Сайрагүл студент мезгилинде ага Кутман Сарбагышов аттуу студент ашык болуп көз салып жүрөт, ага көрсөткөн сый урматы калбайт. Бирок Сайрагүл болсо Кутманды карабай Жалил аттуу жигит менен сүйлөшүп кетет. Сайрагүл менен Жалилдин баласы Белекти ошондуктан жаман көрүп, бир кезде өтүп кеткен жүрөк ажатын Белектен чыгарып алат. Бул жерден автор Белектин кебете-кешпирин, мүнөзүн атасы Жалилге окшоштуруп отуруп, Жалилге болгон, Сайрагүлгө болгон жек көрүүсүн, аларга болгон өчүн Белекти таштанды бала деп айтуу менен чыгарып алганын көрөбүз. Токтолуп эле калган педагог адамдын мындай кылыгы окурманды ойлондурбай койбойт. Эл арасында адил-ак, калыс, кең пейил деп эсептелген мугалим мындай калпыстыкка барып жатышы баягы эле пендечилик да деген ойго алып келет. Мына ушул сыяктуу чакан эпизоддор аркылуу автор бир канча адам мүнөздөрүн терең ачып бере алган.

Чыгармада чагылдырылган окуя турмушта болбой койбойт. Турмуш өзү менен жаман менен жакшыны тең ала жүргөн агым тура. Ошол сыяктуу жазуучу турмуштагы жаман-жакшыны баштан кечирген адамдарды, алардын жашоо-турмушун, кайгы-кубанычын, сүйүүсүн чагылдыруу менен жаштарга таалим-тарбия берүү максатын да көздөгөнүн көрүп турабыз. Чыгарманын чыныгы баалуулугу анын адамга жугумдуу болуп, качан болсо окуганда адамды өзүнө тартып туруусу. Бул жагынан алганда Жунай Мавляновдун биз жогоруда учкай сөз кылган чыгармасы өз максатын жеткенин айта кетмекчибиз.

Чыгарманы окуп чыккандан кийин, андагы негизги тема эне, эне мээрим, адам тагдыры педогикалык кесип экенин көрөбүз. Сөзгө сараң, ойго терең жазуучу ушул чакан чыгармасында бир канча адам тагдырын катар алып көрсөтүп, энени сыйлого үндөйт. Кыз балдар эртеби-кечпи эне болуп, үйбүлө күтөөрүн ага чейин жаштык менен жаңылышпоосун эскертет. Таштанды бала тагдыры да оңой боло бербесин тастыктайт. Жунай Мавляновдун бул чыгармасынын тарбиялык мааниси өтө зор десек жаңылышпайбыз.

Ушунчалык адамдардын реалдуу мүнөзүн көркөм сүрөттөп, окурмандардын жандүйнөсүн дүрбөлөңгө салып, жүрөгүн эзген аңгеме, повесттерди жараткан Жунай Мавляновдун чыгармалары жаштарды ар тараптан тарбиялоого үндөгөнү көрүнүп турат.

Андыктан, автордун биз учкай сөз кылып кеткен «Эне» повестин жогорку класстардын окуучуларына жана студенттерге адабият сабагынын алкагында окууга сунуш кылып, талдоого алууга, ушул темадагы тарбиялык сааттарды өткөрүүгө боло тургандыгын айта кетмекчимин. Ошондой эле жазуучунун образ жаратуу, көркөм сүрөттөө, сюжеттик композиция түзүүдөгү кызыктуу ыкмалары өз алдынча сөз кылууга арзыйт. Бул жагынан алып караганда жаш калемгерлер Жунай Мавляновдун дал ушундай чакан чыгармаларынан көптү үйрөнөрүнө талаш жок.

АДАБИЯТТАР

1. Мавлянов Ж. Бийиктик, Кыргызстан. –Ф., 1977.
2. Асаналиев К. Өрдөн өргө. –Ф., 1977.
3. Асаналиев К. Доор менен бирге. Адабий сын макалалар. –Ф., 1981.
4. Асаналиев К. Көркөм бийиктиктер. Сын макалалар. –Ф., 1974.